

5.10.2022, 08:47

Warszawa. Wystawa „Puste pole. Przestrzeń wyobraźni” w Instytucie Teatralnym

W roku 100. urodzin Józefa Szajny Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego oraz Teatr Ludowy w Krakowie zapraszają na wystawę „Puste pole. Przestrzeń wyobraźni”. Wystawa przygotowana przez Teatr Ludowy we współpracy z Instytutem Teatralnym, Muzeum Śląskim i Akademią Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie poświęcona jest nowohuckiemu okresowi w twórczości artysty. Wernisaż odbył się 4 października w galerii IT. Wystawa potrwa do 28 listopada.

fot. mat. organizatora

W marcu minęła setna rocznica urodzin Józefa Szajny, malarza, scenografa, reżysera, twórcy nowatorskich przedstawień teatralnych, głównego reprezentanta nurtu zwanego teatrem narracji plastycznej, dyrektora Teatru Ludowego w latach 60. ubiegłego wieku. Z okazji Jubileuszu Teatr Ludowy wraz z partnerami: Muzeum Śląskie, Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie oraz Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego przygotował wystawę PUSTE POLE – PRZESTRZEŃ WYOBRAŹNI. JÓZEF SZAJNA 1922-2022, poświęconą nowohuckiemu okresowi w twórczości Artysty. Kuratorem wystawy jest Maria Klotzer, a aranżację ekspozycji przygotowała Monika Wanyura-Kurosad.

Józef Szajna należał do trójcy założycielskiej Teatru Ludowego. Wraz z Krystyną Skuszą i Jerzym Krasowskim w latach 50. i 60. określił styl, charakter i wizerunek artystyczny

nowohuckiej sceny. Pracował tutaj jako scenograf, a potem też dyrektor teatru. Nowa Huta to jego młodość. Przybył tu jako młody człowiek, jednak już bardzo dojrzały i naznaczony piętnem obozu i wojny. Tutaj rozpoczął długą drogę, która u kresu pozwoliła mu rozpatrywać, jak sam mówił, jego przeszłość jako doświadczenie optymistyczne, broniące świat i człowieka przed degradacją.

ZOBACZ PROGRAM WYSTAWY

Wizje plastyczne Szajny za każdym razem są totalne, przesadzają o interpretacji sztuki. Często, podobnie jak nasza wystawa, odwołują się do opresyjności zarówno historii, jak i aktualnej polityki, zachowując jednak zawsze wymiar uniwersalny. Nie każdy reżyser potrafił zmierzyć się z takim kompletnym odczytaniem dramatu przez scenografa. To musiało zaprowadzić Józefa Szajnę do teatru autorskiego, gdzie słowo było jedynie pretekstem do jego wizji. Przedsmak tego widać już w PUSTYM POLU, gdzie Szajna wystąpił w podwójnej roli reżysera i scenografa.

Biografia, życiowe doświadczenia nie przytłoczyły jednak artysty, nie stały się jedyną inspiracją, wyznaczającą jego widzenie świata. Choć przyszło mu żyć i tworzyć w czasach w sposób bardzo dojmujący naznaczonych najpierw wojną, a potem opresyjną polityką, co sprawiło, że był i niejednokrotnie jeszcze jest odczytywany i interpretowany głównie przez pryzmat wojny i polityki właśnie, to jednak wciąż jego sztuka ma w sobie moc uwodzenia obrazem i siłą plastycznej wizji.

Maria Klotzer, kuratorka wystawy

Koncepcja wystawy PUSTE POLE — PRZESTRZEŃ WYOBRAŹNI. JÓZEF SZAJNA 1922–2022 zakłada prezentację twórczości Józefa Szajny w formie dokumentacyjnej — ekspozycji projektów scenograficznych, fotogramów, fragmentów wypowiedzi Artysty i recenzji oraz odtworzeniowej — pełnoskalowej rekonstrukcji przestrzeni scenicznej do PUSTEGO POLA. Struktura ekspozycji odzwierciedla narrację zakładającą przybliżenie sylwetki i twórczości Józefa Szajny w Teatrze Ludowym oraz przywrócenie pamięci o teatrze ekspresji plastycznej, nowatorskim zjawisku w latach 60. XX wieku. Scenografia wystawy poprzez użycie surowych zdegradowanych materiałów, patyny i szorstkiej malatury nawiązuje do tematyki obecnej nieprzerwanie w pracach scenograficznych i

instalacyjnych Szajny, do tematu Zagłady, doświadczenia obozowego z Auschwitz i Buchenwaldu. Kolorystyka wystawy została zawężona do monochromatycznej gamy z akcentami czerwieni, tak aby wydobyć istotę problemu, w którego centrum jest samotny człowiek borykający się z sytuacją graniczną życia i śmierci.

Wystawa dotyka jednego jeszcze aspektu ludzkiej egzystencji. Jest nim immanentnie wpisana w charakter człowieka potrzeba przekraczania własnych ograniczeń i niemożności oraz autoironia. Dokumentacja spektakli oraz projekty przywołują wielowymiarowy charakter teatru Szajny. Lekkość i delikatność łączą się z surowością, przełamując dramatyczny wyraz ekspozycji, czego wyrazem są kostiumy teatralne, wykonane przez studentów Katedry Scenografii ASP w Krakowie według oryginalnych projektów Józefa Szajny.

Monika Wanyura-Kurosad, autorka aranżacji wystawy

***

Józef Szajna

Józef Szajna w polskiej kulturze zapisał się jako reżyser i scenograf teatralny, malarz, autor scenariuszy, a także teoretyk teatru. Urodził się 13 marca 1922 roku w Rzeszowie, gdzie w chwili wybuchu II wojny światowej rozpoczął działalność w konspiracji. Za udział w ruchu oporu trafił do obozów koncentracyjnych w Oświęcimiu i Buchenwaldzie. Dwukrotnie osadzony był w Bloku Śmierci, zamienionym ostatecznie na pobyt w Kompanii Karnej. Wojenne doświadczenia obozowe mocno zaważyły na późniejszej działalności i twórczości Szajny. Wielokrotnie powtarzał, „jestem z pętli odcięty, dlatego znam nie tylko życie”. Osobiste traumatyczne przeżycia przetwarzał w charakterystycznych dla siebie znakach-rekwizytach (koła, buty, drabiny, taczki, sylwetka ludzka), w problemy ogólnoludzkie.

W swej działalności teatralnej – zwanej za Zbigniewem Taranienką, teatrem narracji plastycznej – nacisk kładł na aspekt wizualny. Szczególną rolę przyznawał scenografii i powiększonemu rekwizytowi, które postawił na równi z aktorem. Tworzył spektakle autorskie, tj.: „Replika” (1971), „Witkacy” (1972), „Dante” (1974), „Cervantes” (1976). Jako plastyk uprawiał malarstwo, collage, assamblage, rysunek. Jest autorem karykatur i

instalacji plastycznych, wśród których szczególne znaczenie mają „Reminiscencje” – monumentalna ekspozycja poświęcona pamięci artystów krakowskich aresztowanych w 1942 r. i wysłanych do obozu w Oświęcimiu.

Swoje prace przedstawiał na kilkuset wystawach indywidualnych i zbiorowych. Reprezentował Polskę na Biennale Sztuki w Wenecji (1970) i Sao Paulo (1979). Był twórcą i dyrektorem Centrum Sztuki Studio Teatr – Galeria. Ponadto realizował -przedstawienia w teatrach – Ludowym w Nowej Hucie, Teatrze Ziemi Opolskiej, Starym Teatrze w Krakowie, Teatrze Dramatycznym i Polskim w Warszawie. Po rezygnacji z kierowania Teatrem Studio w 1982 roku zajął się przede wszystkim twórczością plastyczną. Zmarł 24 czerwca 2008 roku w Warszawie.

Organizator: Teatr Ludowy

Partnerzy: Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego, Muzeum Śląskie w Katowicach, Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie

Kurator wystawy: Maria Klotzer

Aranżacja wystawy: Monika Wanyura-Kurosad

Realizacja wystawy: MiM s.c. Paweł Moczarski i Tarczyjusz Michalski

Konsultacje merytoryczne: Łukasz Szajna

Opiekun prac studenckich: prof. Małgorzata Komorowska

Asystent aranżera wystawy: Natalia Grabowska

Rekonstrukcje kostiumów: Kinga Stanowska oraz studenci III roku Katedry Scenografii ASP:
Klaudia Dziurawiec, Adrianna Iwanejko, Iga Dovzhuk, Maja Sobolewska, Kamila Wdowska,
Julian Żółty

Makieta: Mateusz Pajerski oraz studenci II roku Katedry Scenografii ASP: Adela Bukowy,
Aleksandra Idowiak, Julia Nowak, Patrycja Piętka, Emilia Sarga, Jakub Wójcik

Fotografie ze spektakli Józefa Szajny z Archiwum Artystycznego Teatru Ludowego: Adam
Drozdowski, Franciszek Myszkowski, Wojciech Plewiński

Autor fotografii portretowych Józefa Szajny: Wojciech Plewiński

Redakcja katalogu: Maria Klotzer

Opracowanie graficzne katalogu: Jepe Oyen

*Wystawę zrealizowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz
Gminy Miejskiej Kraków.*

*Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego jest Narodową Instytucją Kultury
finansowaną ze środków budżetu Państwa.*

Źródło:

Materiał własny